

Историјски архив Београда
Палмира Тољатија 1
11 070 Нови Београд

централа +381 11 2606 336
директор +381 11 3015 150
факс +381 11 3190 410
www.arhiv-beograda.org.
arhivbeograda@sezampro.rs

65 година са Вама

САДРЖАЈ

ИСТОРИЈАТ 3

Оснивање 3

Здања Архива 3

НАДЛЕЖНОСТ И ДЕЛАТНОСТ 5

Заштита културне баштине града 5

Издаваштво 6

Изложбе 7

АРХИВСКА ГРАЂА 8

Фондови и збирке 8

Легати, породични и лични фондови 9

Архив кроз бројеве 10

Библиотека 10

КОРИШЋЕЊЕ ГРАЂЕ 11

Читаоница 12

Писарница 12

Галерија 12

ЛОКАЦИЈА 13

ОСНИВАЊЕ

Историјски архив Београда основан је одлуком Извршног одбора Народног одбора града Београда, донетој на седници од 26. септембра 1945. године, под називом Градски архив. Основни задатак био је прикупљање оригиналних докумената која се односе на Београд. Архив је од оснивања радио у саставу Градске библиотеке, а од 1947. године делује самостално. Од 1958. године носи садашњи назив.

ЗДАЊА АРХИВА

До усељења у постојећу, наменски грађену зграду, по пројекту архитекте Милана Јерковића, 15. октобра 1973. године, Архив је био смештен у згради Градске библиотеке, а затим и у згради бивше Класне лутрије.

Зграда Класне лутрије у Васиној улици у којој се Архив налазио од 1954. до 1973. године

Садашња зграда
у улици Палмира Тољатија

Априла 2003. године, у оквиру зграде, отворена је Галерија Историјског архива Београда чије је функционално решење ентеријера омогућило реализацију концепцијски иновативних изложбених поставки.

Галерија Архива

ЗАШТИТА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ ГРАДА

Историјски архив Београда је надлежан за заштиту архивске грађе и документарног материјала органа локалне самоуправе – Скупштине града Београда и 17 градских општина. Стварну надлежност има за грађу правних субјеката који делатност обављају на територији града Београда а нису републички органи и организације. Архив врши надзор код 1.656 стваралаца и ималаца архивске грађе и документарног материјала из области управе, судства, просвете, културе, социјалне заштите, здравства, привреде, банкарства, друштвено-политичких организација и разних удружења.

Заштита архивске грађе као културне баштине града спроводи се од тренутка њеног настајања код стваралаца и ималаца, кроз надзор и стручну помоћ у раду са документацијом и поступку архивирања. Преузета архивска грађа у Архиву се сређује на основу усвојених архивстичких принципа и обрађује према међународним

Београдски сајам, 1937.

стручним стандардима из ове области. Један број фондова и збирки обрађен је у аутономно развијеном архивском информационом систему „Јанус“, у складу са међународним архивским стандардима. Сређену и обрађену грађу научна, културна и шира јавност могу да користе у Читаоници и Писарници Архива према Правилнику о коришћењу грађе. Архив својом едукативном, изложбеном и издавачком делатношћу презентује јавности културно наслеђе града и популарише његову јединствену вредност.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

Како би фондове од великог и изузетног значаја учинио доступним истраживачима и широј јавности, Архив велики значај придаје издавачкој делатности. До сада је објављено 50 публикација. Издвајамо значајније:

- Јорјо Тадић, Тома Поповић, *Дубровачка архивска грађа о Београду 1521–1606*, I–III, Београд 1950; 1976; 1986.
- Михајло Динић, *Грађа за историју Београда у средњем веку*, II, Београд 1951–1958.

Са изложбе *Модерна у Београду*, 2003.

- *Грађа из земунских архива за историју Првог српског устанка 1810–1813*, I–III, у редакцији Танасија Илића, Београд 1955; 1961; 1969.
- *Танасије Илић, Београд и Србија у документима архиве Земунског магистрата (1739–1804)*, Београд 1973.
- *Мухарем Кресо, Њемачка окупациона управа у Београду 1941–1944*, Београд 1979.
- *Живети у Београду 1837–1940. Документа Управе града Београда*, I–VI, Београд 2003–2008.
- *БИТЕФ – 40 година позоришних тенденција*, приредиле Олга Латинчић, Бранка Бранковић, Светлана Ацић, Београд 2007.
- *Модерна српска држава (1804–2004). Хронологија*, група аутора, Београд 2007.
- *Логор Бањица/Логораши*, I–II, приредиле Евица Мицковић, Милена Радојчић, Београд 2009.

ИЗЛОЖБЕНА ДЕЛАТНОСТ

Више од три деценије Архив припрема и организује изложбе. Отварањем Галерије изложбена делатност постала је интензивнија. У периоду од 2003. до 2010. године реализована је 21 изложба. Концептуално садрже битне проблемске, тематске и хронолошке сегменте који илуструју историју Београда. Значајније изложбе :

- *Нови Београд 1948–1988*, 1988.
- *Педесетогодишњица бомбардовања Београда*, 1991.
- *Руски емигранти у Београду – Траг и инспирација*, 1996.
- *Векови Београда /XVI–XX век/. Београд ad astra* (стална изложбена поставка), 2003.
- *Дунавом кроз време*, 2003.
- *Модерна у Београду*, 2003.
- *Сачувати књигу. Старе и ретке књиге Историјског архива Београда: XVI–XX век*, 2004.
- *XX век – доба ратова, столеће злих*, 2004.
- *БИТЕФ – Велике награде*, 2007.
- *Логор Бањица – Логораши*, 2009.

ФОНДОВИ И ЗБИРКЕ

Архив данас чува 2.737 фондова и збирки односно 13 километара архивске грађе која обухвата период од XVI века до данас.

Највреднији фондови категорисани су у две групе културних добара: културна добра од изузетног и културна добра од великог значаја. Најчешће коришћени фондови и збирке од изузетног значаја су *Земунски магистрат*, *Општина града Београда*, *Управа града Београда*, *Скупштина града Београда*, *Окружни суд за град Београд*, *Котарски суд у Земуну*, фондови еснафа, *Трговинска комора у Београду*, *Збирка црквених и матичних књига*, *Збирка архивалија*.

Најстарији фонд је *Земунски магистрат* (1749–1934) чија грађа прати рад Магистрата од оснивања 1749. године, када је породица Шенборн откупила град Земун и припојила га

Конкуренти на београдским улицама,
фотографија Михаила С. Петровића

Повеља Франца Јозефа Спирте, 1856. (деталј)

Војној граници. Фонд пружа драгоцене податке за историју Београда и Србије.

Најстарији документ који Архив чува је *Дијалог Османлије и Хришћанина* о војно-политичкој ситуацији, на турском језику. Документ је недатиран, а како се спомињу савети султана Сулејмана Величанственог (1520–1566), извесно је да је настао после његове смрти.

ЛЕГАТИ, ПОРОДИЧНИ И ЛИЧНИ ФОНДОВИ

Преузимање архивске грађе путем поклона и откупа интензивирано је последње деценије као важан сегмент делатности Архива. Архив је преузео више породичних и личних фондова и легата личности које су обележиле политички и културни живот Београда XIX и XX века.

Највећи породични фонд у Архиву је *Породични фонд Главинић*. Од личних фондова треба поменути фондове Владимира Јовановића, Ивана С. Павловића и Михаила С. Петровића. Од легата револуционара, државника и политичара издвајају се легати Константина Коче Поповића и Лепосаве Лепе Перовић, Благоја Нешковића, Драгослава

Драже Марковића, Вицка Крстуловића, Косте Ст. Павловића и др. Значајни су и легати истакнутих друштвених и културних радника, попут Ивана Ђурића, Мирољуба Тодоровића, Новака Новаковића, Јована Ђирилова, Милорада Мишковића, Јелене Шантић, породице Крагујевић и др. Појединачни списи старих београдских породица, фотографије, разгледнице, нереализовани планови, необјављени рукописи, дигитализоване личне колекције, такође, су допунили трезор Архива.

АРХИВ КРОЗ БРОЈЕВЕ

Количина архивске грађе	13 километара
Број фондова и збирки	2.737
Библиотечки фонд	31.120 библиотечких јединица
Стручни надзор	1.656 регистратуре
Пописи фондова и збирки	450
Сумарни инвентари	232
Аналитичке картице	1.600.000
Електронски каталог <i>Јанус</i>	230.000 јединица описа
Микрофилм	5.000.000 снимака
Запослени	55
На годишњем нивоу	
преко 8.000	захтева грађана
400	регистрованих истраживача
преко 1.500	посетилаца Галерије
10.000	издатих архивских јединица
8.000	рестаурираних докумената
150	укоричених оштећених књига и часописа
15	рестаурираних старих и ретких књига и часописа

БИБЛИОТЕКА

Књижни фонд Библиотеке Архива је комплементаран фонду грађе коју Архив поседује, чиме се задовољавају потребе архивиста и других корисника. Библиотечки фонд настао је разменом, куповином и откупом. Велики део збирке чине поклони, поклон-библиотеке и легати. Библиотека располаже разноврсним фондом од 31.120 библиотечких јединица, међу којима посебно место заузимају старе и ретке књиге, као и значајна референсна збирка.

Арх. Ђ. Сташевски, План зграде Немачке евангелистичке црквене општине, 1940 (данас Битеф театар)

Архив годишње посети преко 9.000 грађана заинтересованих за истраживање архивске грађе у научне сврхе, као и за издавање уверења и копија докумената за потребе регулисања правних, имовинских и других питања.

Сви корисници, под једнаким условима, уз важећи ценовник, могу да користе архивску грађу у Архиву, на основу захтева који подносе директно у Читаоници или Писарници, поштом или електронском поштом на arhivbeograda@sezampro.rs (са назнаком „најава доласка / истраживања“).

ЧИТАОНИЦА

У Читаоници се архивска и библиотечка грађа Архива користе за научне, студијске, стручне, публицистичке и сличне потребе.

Радно време: понедељак – петак од 8 до 16³⁰ часова

ПИСАРНИЦА

Писарница омогућава коришћење архивске грађе за потребе државних органа и за остваривање права грађана и правних лица (издавање уверења из радних односа, социјалних, породичних, имовинско-правних и других питања).

Радно време: понедељак – петак од 8 до 13 часова

ГАЛЕРИЈА

Радно време:

понедељак – петак од 10 до 20 часова

недеља од 10 до 15 часова

Улаз је бесплатан.

Даница Томић, прва жена пилот, 1928.

